

Biró Zsombor Aurél

Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek

Kalligram
Budapest, 2024

Pintér Kitti

VISSZATÉRŐ ÁLMOM, HOGY APÁM VÁLLÁN CRINGELEK

Nehéz erről a szövegről megszólalni kritikusként, vagyis inkább nem túl hálás feladat: Sári már úgyis előre elmondta az egészet. A regényben szereplő karakterek ugyanis a regényben szereplő Zsombor kritikuskai-ként tűnnek fel: de nem pusztán a fiút (a labdakezeléstől kezdve a nem túl pc megnyilvánulásokig) kritizálják, hanem a készülő kötetet is, amely nyilvánvalóan a szöveg minőségére és cselekményére is hatást gyakorol.

Míg apuka az autofikció mechanizmusait vizsgálja, igazság és hazugság kérdéseit göngyölíti fel, addig anya lelkes rajongó, aki jelentős írókarriert jövendöl, a főhős imént említett szerelme, Sári pedig a kultúratudományok perspektívájából igyekszik megvilágító erejű megjegyzéseket tenni.

Ez olvasóként nemcsak szórakoztató, de izgalmas feszültséget is generál. Míg a regénybéli Zsombor komoly erőfeszítést tesz, hogy kibontakoztathassa irodalmi „őszsenijét”, hogy metróaluljárók plakátjain láthassa viszont magát, addig a karakterei egy összefésülhető, végtelen monológban leplezik le folyton: itt semmi sem kizárólag a sajátja. Ez bizony műhelymunka.

A szöveg több szinten játszik ezzel. Először is: Zsombor kisajátítja a családjá emlékeit, és gátlástalanul át is szabja őket. Különösen izgalmas

egyébként, hogy a cselekmény során az elbeszélő többször rávilágít, hogy a családi kalendárium nem egy konszenzusos emléktár, ehelyett különböző szövegvariánsokból áll, a regényben elbeszélte történetek pedig tulajdonképpen az egyik változat lesznek ezek közül.

Másodszor kiderül, hogy – a regényvilágon belül legalábbis – az elbeszélő konkrét szövegrészeket is átemel másoktól. A 16. oldalon például van egy – a főhős szerint – erős mondat, amelyről később kiderül, hogy „valójában” Sárítól származik. Ugyanakkor csak a második előfordulási helyen – a szerkesztés következetes logikájának megfelelően – látjuk kurzíválva, addigra pedig már tudjuk: a Zsombor által elmesélt jelenetekben kurzívval van szedve, amit valaki más mond.

Lényegében a cím is hasonló módon adódik a regényben: főszereplőnk az édesapjával van, aki a saját apjáról beszél az egyik jelenetben, amikor elhangzik a „visszatérő álom” kifejezés.

Fontos megemlíteni itt az elbeszélés struktúráját is, mert nem egy hangon halljuk a cselekményt. A regény nincs fejezetekre bontva, helyette jelenetezés van, üres sorok jelzik a vágást. Ezek a váltások könnyedén vezetik az olvasót, általában valamilyen közös téma, probléma vagy érzelm köti össze a dimenziókat. Zsombor szólama ugyanakkor nem egyedüli: tipográfiaiilag ugyanaz a cezúra jelzi, amikor egy másik szereplő (anyu, apu, Sári) monologizál a szövegben, mint a jelenetváltást. De lehet-e énelbeszélés az, amelybe folyton betüremkednek más tudatok?

A regény paratextusai is nekifeszülnek Zsombor önnön tehetségére görnyedő működésmódjának: a szerző hosszú köszönetnyilvánítással adózik a szerkesztői munkáért a regény végén, de a hátlap – egyébként szörnyen jó – szövege is az „apjától vett” (természetesen átírt) „idézet”.

Ezek a leleplező mechanizmusok nyilvánvalóan reflektálnak a kortárs irodalmi közegre is, ahol az egocentrikus, önpusztító írószeni imázsa még mindig gyakori (Zsombor reflektál is arra, hogy nincs elég megírni való tragédiája).

A feminizmus kérdése, amely Sári megjelenésével Zsomborra nehezedik, párhuzamosan fut az írótaborokban fiatal lányokra nyomuló szerkesztőkkel – ráadásul a regény csak leírja, mintegy természetes és szükségszerű eseményként a hatalmi pozíciójukkal visszaélő férfiak kezdeményezéseit, és csak némi iróniával fűszerezi azt, ahogy holt-részeg írók depressziósan üvöltöttek az éjszakába. Mindezek megkérdőjelezhetősége szinte fel sem tűnik a szereplőknek, ha pedig mégis,

akkor csak nevetnek rajta egyet. Megjelenik az írásból adódó irigység, frusztráció, de a mondatokon való közösködés is.

Az viszont pánikrohamot okoz, ha valaki más ösztöndíjban része-sül. Megejtő az a jelenet, amikor Zsombor ujjongva mutatja Sárinak az e-mailt: mostantól 12 hónapig pénzt kap az írásért, vehetnek belőle vibrátort, vagy elmehetnek nyaralni is. Sári a hír hallatán reszketni kezd, és hirtelen levegőt sem kap, az öröm pillanatai pánikba torkoll-nak („vajon milyen ember lehetek én, fut át az agyamon, ha így reagál a sikeremre az a valaki, akit szeretek?” [128]). A lány összegömbölyöd-ve alszik el Zsombor ölében, és amikor a fiú látja felvillanni Sári tele-fonjának képernyőjén ugyanezen pályázat visszautasító levelét, átfut az agyán, hogy bárcsak ne írt volna soha semmit a lány.

A regény alapvetően nem a kortárs irodalmi közeg kritikáját fogal-mazza meg, csak leír, nem hoz ítéletet, ugyanakkor nagyon érzéklete-sen ábrázolja, mennyire vitathatatlan és egyértelmű ez a működésmód.

A regény autofiktív jellegének is különös fűszerezést ad ez az ön-leleplezés, ugyanis a szerző nem kizárólag az önreflexív szégyent hasz-nálja a narratívában, ami *sajátja* az ilyen jellegű szövegeknek, hanem gátlástanul az olvasóra telepszik.

Egyes jelenetek csiklandozó, addiktív szekunder szégyenérzetet okoznak, mégsem tudjuk elfordítani a tekintetünket Zsomborról. Az elbeszélő újra és újra felhívja a figyelmet arra, hogy a családot ért ne-hézségekből csinál – gyakran felnagyított – irodalmi tragédiát. De a pusztá fikció nem érdekli, inkább ronccsá írja az apját, eltemeti a nagy-apját, és az olvasó előbb szégyelli el magát ettől, mint hogy Zsombor elérne az önreflexió mozzanatához.

Ez a befogadói katasztrófaturizmus egész széles spektrumot mutat: látjuk, ahogy Zsombor „telerecskázott vécépapírokat” (22) ragaszt az iskola falára, vagy hazugságon kapjuk, amikor eldicsekszik az olvasó-nak, sikerült végre a rákos apját legyőzni fociban (majd az apja gon-dolatfolyamából megtudjuk: mégsem).

Ez a szégyen ugyanakkor képes felszámolni az olvasó távolságtar-tását és berántani a szövegvilágba. A regény nyelvezete nagyon lelemé-nyes, és gyakran reflektál a cselekményre. Zsombor vízilabdás kaland-jaiból megismerjük például Szolomájert, a „főgecit” (13), aki lényegében mindenkit terrorizál a csapatban, de a kedvenc áldozata Bogdánffy, akinek csbcs-től szájba köpésig minden kijár. Az elbeszélő egy ponton átvált többes szám első személybe Bogdánffy bullyingjának leírásakor, azaz ő is csatlakozik a zaklatókhoz („mi meg éveken át próbálgatjuk,

hogy ki tud nagyobbat bőfogni a fülébe” [14]). Az olvasó ezt regisztrálva dörgedelmes ítékezésbe kezdhetne, de azon kapja magát, hogy ennek a „mi”-nek a részévé válik maga is, amikor felröhög azon, hogy még az edző is ezt a „szellemi rövidnadrág” (14) Bogdánffy szívatja. (Hangosan nevettem, amikor ideértem az olvasásban, és memorizáltam is ezt a szókapcsolatot, hogy majd biztos jól jön nekem is, aztán percekig szégyelltem magam.)

Különbözik az identitás kérdése is központi: mit jelent a „mi” (a csapat, a családom, a párkapcsolatom), és miképpen határolható körül az „én” (egy név, sportoló, író, férfi, nő).

Ez nem csupán Zsombor esetében érdekes, Sári karakterén keresztül ugyanis nem csak egy másik íráshoz való viszonyulás mutatkozik meg, kettejük viszonyrendszerében új kérdéseket vet fel a maszkulinitás, a nőiség, vagy éppen más tétellel bírnak a „princípiumok”.

A lány különböző szerepeket és szerepekkel játszik, „feminista élharcos vagy ribanc a hídról” (102), testképzavara van, mindezt próbálja kompenzálni a feminizmussal, de közben folyamatosan azzal birkózik, hogy nem férfi (ő csak Radnóti Fannija lehet az apja szerinti analógiában is). Nem csak azt problematizálja tehát a regény, mit jelent férfinak lenni: hogy waldorfos Zsolt bácsi legyünk, vagy szőrös gólkirály.

De vajon érvelési hiba-e egy „feminista háztartásban” (124) a hónaljborotválás? És kontrollálásnak számít-e, ha nem tetszik a szőr akkor sem, ha elég érzékeny vagyok? Ha esetleg mégsem vagyok elég érzékeny, szabad-e pszichológus segítségét kérnem? („A személyiségednek mintha lenne egy kis nárcisztikus (sic!) színezete” (132), így fogalmaz Sári, *nárcisztikus*. Azt, hogy tudja-e, mit jelent a vád, Zsombor tekintetén kívül a nyomdahiba is megvilágíthatja.) Lehetek-e író, ha nem vagyok férfi? És talán a legfontosabb: hogyan lehet olyasvalaki mellett megmaradni íróként, akinek a műzsája vagyok?

Az elbeszélőnk szórakozik magával, szórakozik a családjával, de leginkább az olvasón szórakozik. Folyton hergeli, csöbe húzza, kizsigerele az odaadását – de mindezt úgy, hogy az olvasó élvezzi. Zsombor elhitheti vele, hogy amit olvas, bulvár, aztán behúzza a függönyöket.

De hogy mi van a függöny mögött?

Az igazság?